

COM FER
APS EN
LES ENTITATS
SOCIALS?

J. M. Puig Rovira

COM FER APS EN LES ENTITATS SOCIALS?¹

Dos exemples d'APS

Fer un programa de ràdio. La ràdio local emet regularment un programa realitzat per alumnes de diferents edats i escoles. Els nois i noies escullen i estudien un tema d'interès i, amb l'ajuda dels tècnics, fan un programa pensat per sensibilitzar els oients.

Llegir als avis i àvies. Diferents entitats de la ciutat s'han coordinat per demanar als centres educatius que ofereixin al seu alumnat la possibilitat de fer de lectors per a avis i àvies que ja no poden llegir. L'activitat es vincularà a la matèria de llengua, cada centre treballarà els aspectes que cregui més adients i a final de curs les entitats organitzaran un acte de lectura pública.

¹Volem agrair la col·laboració de totes les persones, centres i entitats que han aportat idees i experiències en la realització d'aquest text, i molt especialment la de la Xus Martín i la Roser Batlle.

Què és l'APS?

L'aprenentatge servei és una metodologia educativa que combina processos d'aprenentatge i de servei a la comunitat en un sol projecte ben articulat en què els participants es formen tot treballant sobre necessitats reals de l'entorn amb l'objectiu de millorar-lo.

10 passos per fer APS en les entitats socials

1. Per què implicar-se en educació?
2. Per què fer APS?
3. Què es guanya fent APS?
4. Mesurar el que l'entitat pot fer
5. Preveure un servei
6. Proposar aprenentatges
7. Accedir a les escoles
8. Dissenyar un pla i aplicar-lo
9. Reconèixer i agrair l'ajuda
10. Millorar el projecte

1

Per què implicar-se en educació?

- A quines entitats s'adreça la recomanació d'implicar-se en educació?
- Per què la família i l'escola soles no són suficients per educar?
- Quins valors encarna la teva organització?
- Què pot fer la teva organització per implicar-se en educació?
- Quin missatge formatiu pot oferir als joves?

L'educació és una responsabilitat de tots els actors socials, educatius o no, perquè la formació dels joves és vital per a construir una societat harmoniosa i és impossible d'assolir sense la col·laboració de tothom.

A poc a poc va obrint-se camí el concepte de responsabilitat educativa de les entitats socials, fins i tot d'aquelles entitats que no tenen tradició educativa. L'educació és una funció social essencial que cap entitat, ni tan sols la família i l'escola, poden garantir soles. L'educació s'ha de fer entre tots.

Infinitat d'entitats del tercer sector, organitzacions no governamentals, serveis municipals, entitats socials, empreses i altres institucions poden oferir als joves, i a la ciutadania en general, una petita contribució educativa relacionada amb l'activitat que els és pròpia. Aquest esforç se sumarà al de les famílies, escoles i institucions educatives no formals per fer realitat aquella idea de la saviesa tradicional: "per educar un nen cal tota una tribu".

La manera de respondre a la pregunta *què pot fer la meua organització per l'educació* pot ser molt diversa, però quan una entitat com el Banc d'Aliments de Barcelona imparteix conferències a les escoles que ho sol·liciten, un servei municipal com Parcs i Jardins organitza visites guiades a algunes de les seves instal·lacions, una ONG per a la defensa dels Drets Humans els promou amb publicacions per a escolars o una associació de familiars de malalts d'Alzheimer organitza grups per compartir vivències i aprendre com actuar, s'ha fet ja un primer pas bàsic per a la construcció d'una nova consciència cívica: tots som actors responsables de l'educació i tots des de la nostra posició podem fer-hi una contribució formativa singular.

2

Per què fer APS?

- Per què val la pena fer aprenentatge servei si ja fem altres activitats educatives?
- Quines virtuts educatives té el treball en favor de la comunitat?
- Per què l'aprenentatge servei no és únicament voluntariat?
- Per què l'aprenentatge servei és una contribució de l'entitat a l'educació per a la ciutadania?

L'aprenentatge servei és una nova generació de propostes educatives que poden oferir les entitats socials, una proposta que parteix d'una idea bàsica: el treball dels nois i noies en benefici de la comunitat és un dinamisme essencial per a la seva formació personal i ciutadana.

No es tracta que les entitats ofereixin únicament activitats de difusió educativa a les escoles, sinó que creïn les condicions per tal que els joves puguin participar activament en benefici de la seva comunitat amb la realització d'un servei solidari. Un estil educatiu basat en la demanda d'ajuda de l'entitat als joves.

Aquest nou estil formatiu –promoure la realització d'activitats en benefici de la comunitat– dóna a les entitats un paper insubstituïble en la tasca educativa, en especial si van més enllà de la proposta d'activitats de voluntariat. L'aprenentatge servei és servei solidari, però és també aprenentatge volgut i buscat. És a dir, és una proposta que vincula servei i aprenentatge.

Una entitat pot tenir un *estil educatiu informal*: un museu que exposa obres ja està educant. Una entitat pot tenir també un *estil educatiu difusor*: en són bons exemples aquelles que ofereixen visites guiades, concerts comentats o representacions teatrals per a les escoles. Altres entitats tenen un *estil educatiu actiu*: en la seva oferta conviden els joves a experimentar en relació amb el que ofereixen, museus que completen una exposició amb un taller on fer una obra. Finalment, hi ha entitats amb un *estil educatiu cívic*, el propi de l'aprenentatge servei, i ofereixen la possibilitat de realitzar un servei a la comunitat relacionat amb la tasca pròpia de l'entitat. Per exemple, el servei de patrimoni d'un municipi facilita l'apadrinament d'un monument, convida els nois a estudiar-lo, cuidar-lo i ensenyar-lo a d'altres escoles o persones que el vulguin conèixer millor.

3

Què es guanya fent APS?

- Què ha de guanyar l'entitat que promou aprenentatge servei?
- Per què el treball dels joves ha de beneficiar les entitats?
- En quin sentit l'aprenentatge servei pot contribuir a difondre els valors de l'entitat?
- En relació amb les famílies, què pot assolir una entitat que promou l'aprenentatge servei?
- Per què és legítim obtenir beneficis de la participació en activitats d'aprenentatge servei?

Les entitats que promouen l'aprenentatge servei han d'aconseguir com a mínim dues coses: rebre ajuda per a assolir millor els objectius propis i difondre amb més eficàcia les finalitats i valors que defensa l'entitat.

És imprescindible que les entitats treguin algun benefici de la seva implicació en favor de l'aprenentatge servei. El primer benefici ha de ser la feina que fan els joves. No es tracta de fer veure que ajuden, ni d'oferir-los feines sense sentit ni utilitat; han de ser tasques que de veritat siguin una ajuda real i necessària.

El segon benefici que ha d'aconseguir l'entitat que s'implica en l'aprenentatge servei és la promoció de les seves finalitats i valors. Els joves que connecten amb una entitat, realitzen un servei i fan alguns aprenentatges estaran més informats del sentit de l'entitat i més motivats a compartir els seus objectius i propostes.

Quan el *Banc de Sang i Teixits de Catalunya* decideix muntar una activitat d'aprenentatge servei en la qual es demana als nois i noies que ajudin a promoure la donació de sang amb una campanya de comunicació que dissenya i realitza cada grup classe, ha fet seva la responsabilitat educativa que tenen totes les entitats socials, però alhora vol assolir dos objectius propis: incrementar les donacions de sang i difondre la finalitat del Banc de Sang, tot millorant la visibilitat de la seva tasca i promovent futurs donants entre els joves que avui col·laboren en la campanya de comunicació.

4

Mesurar el que l'entitat pot fer

- Quines dimensions té l'entitat?
- Compteu amb la dedicació d'alguna persona per impulsar el projecte?
- Quins altres recursos necessiteu per realitzar el projecte?
- Com arrelar el projecte en el dia a dia de l'entitat?
- Quines complicitats s'han de buscar en l'entitat per tirar endavant el projecte?

Per impulsar una activitat d'aprenentatge servei s'han de valorar les possibilitats que té l'entitat i adaptar-s'hi. Convé tenir present la tipologia organitzativa i els recursos que pot mobilitzar.

Amb tota seguretat el primer any d'un projecte no es podrà realitzar tal com s'havia imaginat i probablement al cap d'un temps es farà millor del que mai podríem haver somiat. Per tant, resulta bàsic mesurar les possibilitats i dissenyar un projecte sostenible. Cada entitat ha de veure quins aspectes ha d'acotar, però alguns de bàsics són:

- *Dimensió.* Qualsevol entitat pot fer aprenentatge servei, però no es pot plantejar igual si es tracta d'una entitat petita, una entitat gran o una entitat coordinada amb altres. Acollir un alumne o acollir-ne cent és un èxit si en cada cas és el que realment pot fer l'entitat.
- *Recursos.* La necessitat més urgent d'una entitat sol ser disposar d'hores de dedicació d'una persona capaç de fer la feina que genera l'aprenentatge servei. En alguns casos caldrà valorar també els costos econòmics del projecte.

El *Banc d'Aliments* és una entitat gran que pot destinar a la gestió del seu projecte d'aprenentatge servei part de la dedicació d'una persona i també una quantitat notable d'hores dels voluntaris a la tasca educativa directa. Això li permet treballar amb moltes escoles, algunes de les quals desenvolupen projectes d'aprenentatge servei de recollida d'aliments i d'ajuda al magatzem de l'entitat. La *Fundació Hospital* és una organització que federa entitats que es dediquen a tasques socials. Cap d'elles pot destinar massa esforços a l'aprenentatge servei, però federades poden comptar amb part de la dedicació d'una persona a tasques d'ajuda pedagògica, coordinació i vinculació amb les escoles. L'ADENC (*Associació per a la Defensa i l'Estudi de la Natura*) pot acollir un sol participant en un projecte d'aprenentatge servei, però contribueix a fer que el centre educatiu amb qui col·labora pugui dur a terme el projecte.

5

Preveure un servei

- Quines necessitats socials vol satisfer l'entitat?
- Quines activitats realitza quotidianament per aconseguir-ho?
- Què li convindria fer a l'entitat i no pot?
- Quin tipus d'ajuda poden oferir els joves a l'entitat?
- Quin servei concret està previst oferir?

Les entitats socials han de proposar als centres educatius un servei que sigui útil per satisfer una necessitat, possible d'oferir i de realitzar, i que proporcioni una experiència rica i amb sentit.

El servei ha de ser una ajuda real, l'entitat ha d'estar en disposició d'obrir les portes a l'alumnat per tal que el puguin realitzar, els nois i noies han de tenir edat, habilitats i coneixements per sortir-se'n amb èxit i, finalment, el servei ha d'ensenyar alguna cosa i s'ha de veure clara l'aportació que fa per mitigar la necessitat que vol satisfer. A més d'aquests principis, cal tenir presents aspectes pràctics com els següents:

- Per a quina edat està pensada la proposta?
- Quantes places creus que l'entitat pot oferir en aquest servei?
- Qui supervisarà els alumnes durant el servei?
- Quin nombre mínim d'hores de servei fan falta perquè tingui utilitat i sentit?
- Quins dies i en quins horaris es faran les tasques de servei?
- Com acollir, acompanyar i ajudar els joves durant el servei?
- Quins altres problemes pràctics creus que es presentaran?

L'ACAT, *Acció dels Cristians per l'Abolició de la Tortura*, és una associació ecumènica que reuneix cristians de totes les confessions per lluitar contra la tortura i la pena capital. Com idear un projecte d'aprenentatge servei en què l'alumnat sigui protagonista d'una acció coherent amb els objectius de l'entitat? La resposta va ser el projecte *Letters against torture*. Alumnes de batxillerat envien crides, escrites en llengua anglesa, als governs responsables de situacions de maltractament o tortura. Un exercici militant en favor dels Drets Humans que posa en joc diferents coneixements escolars.

6

Proposar aprenentatges

- Quins coneixements, competències i valors tenen relació amb el servei?
- Com pot contribuir l'entitat a l'adquisició d'aquests continguts?
- Què t'agradaria que aprenguessin del conjunt de l'experiència?
- S'han d'acordar els continguts i la manera de treballar amb els centres?

L'aprenentatge servei és voluntariat solidari i aprenentatge de coneixements, competències i valors. Les entitats socials podran col·laborar amb els centres educatius per oferir possibilitats d'aprenentatge lligades al servei.

Per tant, caldrà pensar què s'ha de saber per realitzar correctament el servei, quins coneixements tenen relació i enriqueixen l'activitat de servei, i què es pot aprendre durant la realització del servei. En la mesura que sigui possible les entitats faran accessibles als joves aquests aprenentatges. Algunes de les qüestions que haurien de tenir presents per aconseguir-ho són:

- L'alumnat ha de tenir algun coneixement previ abans del servei?
- Ha de fer alguna activitat d'estudi o preparació anterior al servei?
- Qui realitzarà el treball amb els joves: el professorat, personal de l'entitat, altres professionals?
- L'entitat ha de preparar material de treball per als alumnes o per al professorat?
- Quins dies i en quins horaris es faran les tasques de formació?

El projecte *Cap entitat sense web* consisteix en la confecció de pàgines web destinades a entitats cíviqes sense recursos. La realització del servei requereix que les entitats socials aportin informació sobre els seus objectius per fer les webs. El centre educatiu s'encarregarà dels aspectes informàtics i lingüístics del projecte. El *Banc de Sang i Teixits*, en el seu programa de promoció de la donació de sang, pacta amb cada centre els continguts d'aprenentatge que es treballaran –científics, comunicatius i de valors–, i el personal del Banc, amb l'ajuda del professorat, impartirà les sessions previstes. El *Rober de Càritas* s'esforça per mostrar als nois i noies el sentit de l'activitat que fan i l'escola ha treballat des de diferents perspectives el tema de la pobresa.

7

Accedir a les escoles

- El projecte d'aprenentatge servei, l'impulsa l'entitat o un centre educatiu?
- Amb quins centres educatius pots associar-te per dur a terme el projecte?
- Hi ha algú que et pugui ajudar a accedir als centres educatius?
- Com integrar i escoltar el professorat en el projecte de l'entitat?

L'aprenentatge servei és una activitat que no poden fer les entitats en soledat: cal contactar i col·laborar amb els centres educatius.

Treballar en xarxa és un ideal que cal assolir pas a pas. Com a mínim hi ha dues qüestions de relleu per començar a aconseguir-ho:

- *Qui impulsa l'activitat?* No és el mateix si el projecte l'ha iniciat un centre o si ho ha fet l'entitat. En el primer cas, l'entitat ha de veure si pot oferir el tipus de servei que li demanen. En el segon cas, l'entitat ha dissenyat el projecte i ha de buscar escoles que s'hi vulguin implicar. De vegades, centre i entitat el pensen conjuntament.
- *Fer els contactes i presentar el projecte.* Tant si l'ha iniciat l'entitat com si ho ha fet el centre, buscar socis per tirar endavant el projecte pot ser complicat. Caldrà començar fent difusió entre persones conegudes i, si en el territori hi ha dinamitzadors de l'aprenentatge servei, demanar-los ajuda per a trobar col·laboradors. El coneixement que tenen tant dels centres com de les entitats, així com la confiança que hauran generat en uns i altres, ajudarà a fer el contacte en el moment adequat, explicar el projecte i si s'escau facilitar l'acord.

L'Institut Municipal d'Educació de Mataró ha invertit part de la dedicació d'una persona a realitzar tasques de connexió i accessibilitat entre les escoles i les entitats socials per tal de realitzar experiències d'aprenentatge servei. Les escoles demanen contactar amb entitats que ofereixin possibilitats de servei apropiades als seus projectes i les entitats demanen escoles disposades a realitzar serveis útils. A la mateixa ciutat, l'*Agenda de la Solidaritat Local* de la Fundació Hospital aplega un nombre elevat d'entitats implicades en accions solidàries que han fet propostes d'aprenentatge servei per educar en valors. El volum d'entitats i la coordinació la fan extremadament eficaç per accedir a les escoles.

8

Dissenyar un pla i aplicar-lo

- Hi ha una persona de l'entitat responsable del projecte d'aprenentatge servei?
- Hi haurà algun interlocutor del centre durant la realització del projecte?
- S'organitzaran reunions amb cada centre implicat en el projecte?
- Heu pogut establir les principals etapes i el calendari del projecte?
- Quins mitjans materials i econòmics caldran per completar el projecte?
- Heu previst sistemes de seguiment del projecte?

En aquest moment del projecte tindrem les idees bàsiques prou clares, però encara ens quedaran per determinar els aspectes organitzatius que s'han de concretar en un pla d'acció acordat amb el centre educatiu i que ens servirà a uns i altres de guia durant la realització del projecte.

El pla ha de concretar amb l'altra part implicada molts dels aspectes que s'han previst en els apartats anteriors, en especial els que fan referència al servei i l'aprenentatge, així com els detalls concrets de la seva aplicació.

Sovint cal determinar amb exactitud un calendari que reguli cadascuna de les accions i permeti una organització clara del procés. Fixar-lo per escrit és un recurs que incrementa la claredat i les possibilitats d'èxit. El disseny del pla és el moment en què cal estar més obert a la participació i a les idees dels representants de l'altra institució. Finalment, convé establir un sistema de reunions i/o comunicació per facilitar el seguiment durant el desenvolupament del projecte.

El *Projecte Saba i Comunitat* està pensat perquè alumnes de quart d'ESO amb dificultats facin tasques de voluntariat en diferents ONG i entitats del seu entorn. En el projecte intervenen l'IES Ferran Casablanques, el Punt de Voluntariat de l'Ajuntament Sabadell i cinc entitats socials (ADENC. Associació per la Defensa i l'Estudi de la Natura; AVAN. Associació del Vallès d'Amics de la Neurologia; Càritas; ALBADA. Ajuda a persones grans dependent de la corporació sociosanitària del Parc Taulí; i SCAI. Servei Ciutadà d'Acollida a l'Immigrant). El Punt de Voluntariat fa funcions de connexió i organitza les reunions abans, durant i després del projecte per establir el pla de treball, així com les diferents accions comuns de formació, reflexió i celebració.

9

Reconèixer i agrair l'ajuda

- Com reconèixer i agrair l'ajuda rebuda per part dels nois i noies?
- Per què és tan important agrair l'ajuda?
- Com farem saber al centre educatiu la satisfacció de l'entitat?
- Què hi guanya l'entitat esforçant-se en agrair l'ajut als joves i al centre?
- Com distingir els aspectes que cal millorar dels agraïments?

L'aprenentatge servei és una activitat educativa que no assoleix del tot els seus objectius si l'entitat social que rep l'ajuda no agraeix als nois i noies la seva feina i encert en la realització del servei.

No es tracta de caure en una lloança exagerada, sinó de detectar els aspectes positius de l'esforç que han realitzat els joves i donar-los-en les gràcies. Fer-ho és profitós per a la seva formació, ho és per al centre educatiu que s'ha implicat i per a la mateixa entitat que rep l'ajut.

Per als nois i noies ho és perquè els reforça un comportament desitjable. També és positiu perquè l'opinió dels altres els ajudarà a adonar-se del valor real del seu treball, i de retruc ells també el valoraran. L'agraïment ajudarà també els centres a institucionalitzar el projecte i a gaudir d'una opinió favorable a la seva tasca. Finalment, també resulta positiu per a la pròpia entitat social. Ho és perquè ajuda l'entitat a adonar-se que els ha passat una cosa bona, que no tot són problemes i que hi ha motius per a l'esperança. Cal, doncs, buscar fórmules per expressar el reconeixement i l'agraïment de l'entitat.

Hi ha mil maneres i moments de reconèixer i agrair l'ajuda que rep una entitat. En un rober de *Càritas* la feina d'obrir bosses i seleccionar la roba és intensa, però avui els alumnes i les persones encarregades s'aturen una estona més llarga per esmorzar plegats. Una bona ocasió per convidar-los i donar-los les gràcies. El *Banc de Sang* envia una nota d'agraïment a cada un dels participants i a l'escola, i si una escola és reincident rep una placa d'*Escola Amiga del Banc de Sang*. En el Saló de Plens de l'Ajuntament de Mataró, presidit per l'alcalde de la ciutat, s'ha dut a terme l'acte de reconeixement als alumnes que han participat en algun dels projectes d'aprenentatge servei.

10

Millorar el projecte

- Quines activitats d'avaluació heu previst?
- Podreu implicar en l'avaluació els centres educatius?
- Hi ha altres actors del territori que han col·laborat en el projecte i que poden aportar elements d'avaluació?
- El proper curs, tindreu possibilitats d'oferir el projecte d'aprenentatge servei als centres?
- Què us fa falta per tornar a començar el projecte?
- A partir d'avui, què s'hauria de fer i en quin ordre per repetir-lo l'any vinent?

L'èxit d'un projecte d'aprenentatge servei en part pot mesurar-se en funció de les possibilitats que s'han obert per repetir-lo i millorar-lo.

Com és natural, no sempre és possible repetir un projecte, però seria desitjable que ho fos. Una vegada finalitzat, el darrer pas s'ha de destinar a avaluar-ne el desenvolupament i resultats. És recomanable fer una avaluació senzilla, curta, però que impliqui representants de l'entitat, dels centres educatius i si escau altres actors del territori que s'hi hagin implicat. Cada entitat haurà vist durant el transcurs de l'activitat què cal considerar en el moment de l'avaluació, però algunes de les preguntes més bàsiques a respondre són:

- Atès el procés i els resultats de l'experiència, és desitjable repetir-la?
- Atesa la despesa d'energia i recursos, és possible mantenir l'experiència?
- Quines modificacions organitzatives o pedagògiques caldria introduir?
- És possible introduir-les i, en cas afirmatiu, com s'ha de fer?

El Centre Medioambiental l'Arrel, juntament amb l'Ajuntament de Sant Joan Despí i les escoles del municipi que ho desitgen, organitza anualment el projecte de *l'Ecoauditoria a l'Aula*. És una acció pensada perquè l'alumnat prengui consciència i sigui més responsable en la cura del medi ambient més immediat. Per tal d'aconseguir-ho realitzen un diagnòstic i un pla de millora per aplicar. Les entitats implicades anualment avaluen el projecte. Un dels resultats ha estat la programació d'una festa sostenible per tancar i celebrar el projecte d'una manera curosa amb el medi ambient. Una bona millora del projecte derivada del procés d'avaluació.

COM FER APS EN LES ENTITATS SOCIALS?

Primera edició: octubre de 2010

© del text: Josep Maria Puig Rovira

© d'aquesta edició: Fundació Jaume Bofill
Provença 324
08037 Barcelona
fbofill@fbofill.cat
www.fbofill.cat

Edició a cura de Fundació Jaume Bofill

Disseny gràfic: clic traç, sccl

ISBN:
Dipòsit Legal:

Impressió: Prin-Center, S.A.

Paper 100% reciclat i certificat FSC *Igloo Offset*

aps
aprenentatgeservei
CENTRE PROMOTOR

Provença 324 - 08037 Barcelona
Tel. 934 588 700
centre@aprenentatgeservei.cat
www.aprenentatgeservei.cat